

УДК 378.2(477.85)(049.32)

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2025.33.58>**НОВА МОНОГРАФІЯ ПРО РЕКТОРА ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ,
ПРОФЕСОРА-СЛАВІСТА Є. КОЗАКА****(Рецензія на монографію: Чучко М., Грябан В. Євгеній Козак (1857–1933):
життя та науковий доробок ректора Чернівецького університету, професора-слависта,
священнослужителя (до 150-річчя зі дня заснування університету в Чернівцях) :
монографія. Чернівці : Друк Арт, 2025. 136 с.)****Карпо Василь,***кандидат історичних наук, доцент,
декан факультету історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

У 2025 р. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича святкує 150-річчя від часу свого заснування, що є значною подією для всієї академічної спільноти університету. Цей ювілей відзначається під гаслом «Мудрість традицій, сміливість інновацій». Зважаючи на це, набуває актуальності вивчення історії закладу, зокрема постатей професорів та ректорів, які творили його славу історію в минулі епохи. Тому вихід монографії М.К. Чучка та В.В. Грябан «Євгеній Козак (1857–1933): життя та науковий доробок ректора Чернівецького університету, професора-слависта, священнослужителя (до 150-річчя зі дня заснування університету в Чернівцях)», що побачила світ у 2025 р. в чернівецькому видавництві «Друк Арт» є важливим і своєчасним. Наукова праця, присвячена постаті відомого дослідника-слависта, ректора Чернівецького університету, релігійного і громадсько-політичного діяча, сенатора, архіпресвітера-ставрофора, професора, доктора філософії Євгенія Авксентійовича Козака (1857–1933), є результатом співпраці професора кафедри всесвітньої історії Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, д. іст. н. Михайла Чучка та співробітниці Інституту славистики Віденського університету, к. іст. н., Ph.D. Вікторії Грябан у рамках проєкту «Slavic Studies in exchange», який фінансує Австрійський фонд підтримки наукових досліджень (Fonds zur Förderung der wissenschaftlichen Forschung).

Автори детально досліджують біографію Є. Козака, його наукову та громадську діяльність, а також роль, яку він відіграв у формуванні університету як провідного наукового та освітнього центру регіону.

Працюючи над монографією, науковці провели ґрунтовну роботу з архівними документами, що дало їм змогу представити нові факти та інтерпретації з життя та діяльності чернівецького вченого-слависта. Авторів вперше ввели у науковий обіг листування, що зберіглося в архіві Є. Козака у відділі рідкісної книги наукової бібліотеки Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. Вони доповнили ці матеріали архівом із листування В. Ягича у Загребі (Хорватія). Також дослідники широко використали неопубліковані документи Державного архіву Чернівецької області, які стосуються сторінок життя та діяльності Є. Козака. Ці матеріали доповнено відомостями про його навчання у Віденському університеті, що збереглися в архівних фондах філософського факультету цього закладу, а також документами з Державного архіву Австрії у Відні, матеріалами з фондів Санкт-Петербурзького філіалу архіву Російської академії наук і, зрештою, метричними записами книг грецької православної церкви св. Трійці у Відні.

Значний масив джерел, використаних авторами, становлять опубліковані матеріали: довідники навчальних закладів, щорічні показники Буковинської православної єпархії та митрополії (1842–1934 рр.), листки розпоряджень митрополичої консисторії у Чернівцях, опубліковані у різних збірниках документи про церковну, викладацьку, суспільно-політичну діяльність Є. Козака. Так само широко використали дослідники мемуари, щоденники та матеріали преси. Широке коло джерел та наукової літератури дало можливість дослідникам комплексно підійти до вивчення постаті чернівецького професора-слависта.

Монографія М. Чучка та В. Грябан охоплює різні аспекти життя Є. Козака – його наукову, педагогічну, церковну та громадську діяльність. Це дає можливість створити більш повне уявлення про особистість вченого та ректора, оцінити його внесок у розвиток науки та освіти Буковини.

Перший розділ монографії вчені присвятили питанню становлення Є. Козака як науковця і священнослужителя. Вони детально зупинилися на родоводі, сім'ї, дитячих роках та шкільному навчання

майбутнього науковця і священнослужителя, зосередилися на висвітленні його навчання в університетах Чернівців та Відня, обставинах залучення до наукової діяльності під керівництвом проф. В. Ягича. Не минули увагою церковне служіння д-ра Є. Козака як священника-адміністратора на православних парафіях св. Сави у Відні та у буковинських селах Веренчанка й Добринівці.

У другому розділі дослідження автори ґрунтовно зупинилися на висвітленні викладацької та адміністративної діяльності д-ра Є. Козака у Чернівецькому університеті на посадах екстраординарного та ординарного професора кафедри церковнослов'янської мови і літератури, декана православного теологічного факультету, ректора та проректора університету в Чернівцях. Окремо зупинилися на питаннях створення та розбудови проф. Є. Козаком церковного музею Буковинської митрополії.

Одне із центральних місць у монографії відведено вивченню наукового доробку д-ра Є. Козака як ученого-славіста. У присвяченому цьому питанню третьому розділі праці дослідники відзначають, що науковець працював у двох напрямках. Перший – це його дослідження у сфері давньої слов'янської літератури. У цьому напрямі ним було зроблено й опубліковано бібліографічний опис апокрифів. Другий напрям – це опис і дослідження слов'янських пам'яток із церков і монастирів Буковини, які збереглися у краї з часів колишнього Молдавського князівства. Тут учений-славіст виявився найбільш продуктивним, опублікувавши дослідження про старожитності монастиря Сучевиця, монографію, присвячену дослідженню епіграфічних написів із Буковини, та працю про документ Штефана Великого з монастиря Путна.

У контексті висвітлення наукової праці Є. Козака як славіста автори монографії розглянули також його зв'язки з науковцями та університетами інших земель Австро-Угорщини й зарубіжних країн, як-от Румунії, Росії, що дало змогу показати його внесок у міжнародну наукову славістичну спільноту.

Четвертий розділ присвячено громадсько-політичній діяльності професора Є. Козака. У ньому автори монографії зосередилися на висвітленні участі вченого в русофільському русі на Буковині в кінці XIX – на початку XX ст., що, як зазначають дослідники, із початком Першої світової війни стало причиною його інтернування разом із сім'єю з Чернівців до Зальцбурга. Використовуючи листування Є. Козака, яке він провадив під час інтернування у м. Зальцбург із проф. В. Ягичем, дало авторам можливість висвітлити маловідомі факти з життя чернівецького професора та його сім'ї у цей період, зокрема обставини втрати там через хворобу старшої доньки, яку згодом проф. Козак із дружиною перепоховали в Чернівцях.

П'ятий розділ монографії науковці присвятили життю і діяльності проф. Є. Козака у міжвоєнний період, коли Буковина стала складовою частиною Румунського королівства. У цьому розділі вчені доволі докладно зупинилися на останніх роках викладання професора-славіста на теологічному факультеті та обставинах його усунення від праці у Чернівецькому університеті, що були пов'язані з позицією ученого на Церковному конгресі Буковини. Окремо вони торкнулися висвітлення такої маловідомої сторінки біографії д-ра Є. Козака, як його діяльність як сенатора румунського парламенту, чому присвятили невеликий параграф.

Говорячи про останні роки життя вченого-славіста, автори відзначили, що, будучи вислуженим професором-пенсіонером, архіпресвітер-ставрофор д-р Є. Козак до кінця життя продовжував займатися дослідницькою працею, накопичуючи матеріал до наступних двох томів «Написів з Буковини». Цю роботу перервала смерть вченого.

Висловлені в монографії авторами міркування мають високий рівень наукової аргументації. Висновки дослідників ґрунтуються на ретельному аналізі джерел та фактів, що робить монографічну роботу переконливою та науково обґрунтованою, а її текст написаний зрозумілою мовою, що дає змогу досягнути його зміст широкому колу читачів, а не лише фахівцям.

У підсумку можна констатувати, що монографія М. Чучка та В. Грябан, присвячена життю та науковому доробку професора-славіста, ректора Чернівецького університету й священнослужителя д-ра Є. Козака, є цінним внеском у вивчення історії університету в Чернівцях та його видатних науковців. Вона написана на високому науковому рівні, ґрунтується на ретельному аналізі джерел та є цікавою й інформативною для широкого кола читачів, зацікавлених в історії науки та освіти Буковини.